

Monialaisten maatilayritysten kehittyminen

3.5.2024

Maaseudulla sijaitsevat yritykset voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan: maatilayrityksiin, monialaisiin maatilayrityksiin ja maaseudulla sijaitseviin yrityksiin, joilla ei ole liityntää maatalouteen. Monialaisella maatilayrityksellä tarkoitetaan maatilayritystä, joka harjoittaa maa- ja metsätalouden lisäksi myös jotakin muuta yritystoimintaa. Tällaisia monialaisia maatilayrityksiä on kolmannes Suomen maatilayrityksistä. Monialaisuus ei ole uusi ilmiö, vaan maatilat ovat hankkinet tuloja useasta eri lähteestä kautta aikojen.

Maatalouden toimintaympäristössä on tapahtunut muutoksia, jonka seurauksena maatilayritysten määrä on laskenut ja tilarakenne on polarisoitunut. Suomessa oli 42 427 maatilayritystä vuonna 2023, mikä oli noin 3200 vähemmän kuin vuonna 2020 (Suomen virallinen tilasto (SVT), 2023a). Osa maatilayrittäjistä on kasvattanut yrityskokoa merkittävästi ja erikoistunut. Suuri osa maatilayrittäjistä on kuitenkin osa-aikaisia ja he harjoittavat maataloutta muun yritystoiminnan ohessa tai saavat tuloja palkkatyöstä, eläkkeestä tai pääomatuloista. Yhä useampi maatilayrittäjänä toimiva saa maataloustulojen ohella eläketuloja. Suomalaisten maatilayrittäjien keski-ikä on 54 vuotta (SVT, 2023b), ja joka viides yksityishenkilöiden omistamien tilojen maatilayrittäjistä on yli 65-vuotias (SVT, 2023c).

Monialaisten maatilayritysten määrän kehitys

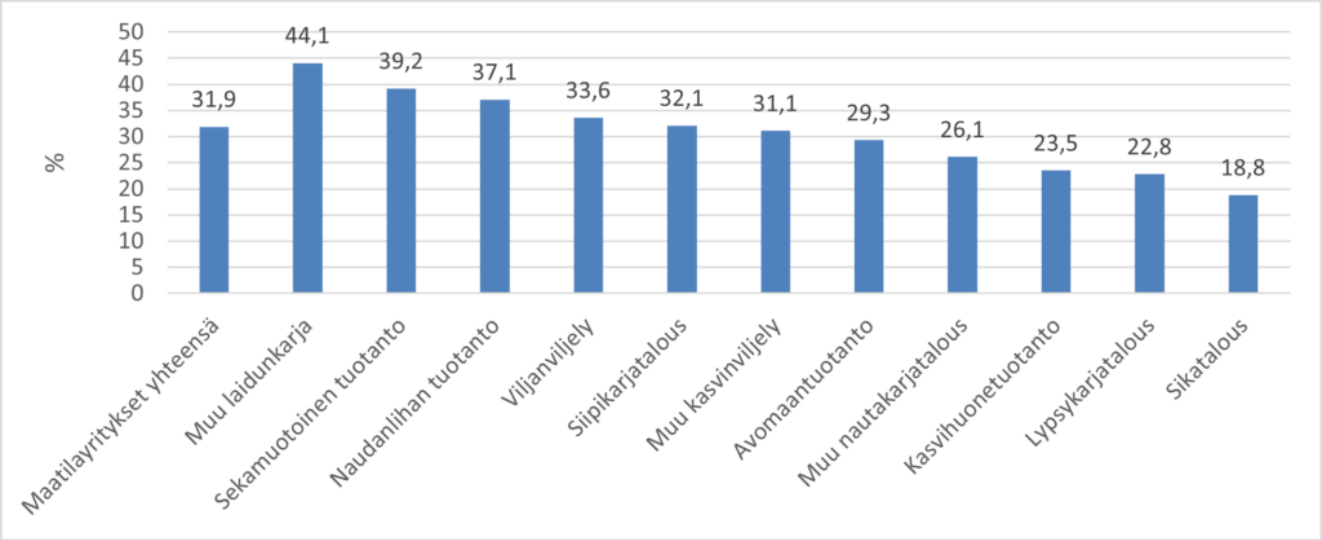
Monialaisten maatilayritysten määrää on seurattu systemaattisesti maatalouden rakennetutkimuksen ja maatalouslaskentojen avulla vuodesta 2000 lähtien. Monialaisten maatilayritysten osuus kaikista maatilayrityksistä on ollut noin kolmannes lähes koko seurantajakson ajan. Monialaisten maatilayritysten määrä on vähentynyt samassa tahdissa kuin kaikkien maatilayritysten, mutta niiden suhteellinen osuus

maatiloista on pysynyt lähes samana. Vuonna 2020 monialaisia maatilayrityksiä oli 14 542 kpl (Suomen virallinen tilasto (SVT), 2022a).

Etelä-Pohjanmaalla monialaisia maatilayrityksiä oli 1 256 kpl, mikä on toiseksi suurin lukumäärä tarkasteltaessa monialaisten maatilayritysten määrää ELY-keskuksittain (SVT, 2022a). Mutta monialaisten maatilayritysten osuus kaikista maatilayrityksistä oli Etelä-Pohjanmaalla maan alhaisin 24,7 %.

Monialaisia maatilayrityksiä löytyy kaikkien tuotantosuuntien maatalousyrityksistä

Suhteellisesti eniten monialaisia maatilayrityksiä oli muu laidunkarja -tuotantosuunnassa (Kuvio 1) (SVT, 2022b). Luokkaan kuuluvat hevos-, lammas- ja vuohitilat. Lisäksi monialaisuus on keskimääräistä yleisempää sekamuotoisessa tuotannossa, naudanlihan tuotannossa ja viljanviljelyssä. Pienin monialaisten maatilayritysten osuus oli erikoistuneissa sika- ja lypsykarjataloudessa sekä kasvihuonetuotannossa. Lukumääräisesti eniten monialaisia maatilayrityksiä oli viljanviljelyssä ja muussa kasvinviljelyssä, jotka ovat myös isoimmat tuotantosuunnat.

Kuvio 1. Monialaisten maatilayritysten prosenttiosuus eri tuotantosuuntien maatilayrityksistä (SVT 2022b).

Monialaisten maatilojen muu yritystoiminta on useimmiten maatalouskoneurakointia

Monialaisen maatilayrityksen muu yritystoiminta voi olla miltä toimialalta tahansa. Yleisin muun yritystoiminnan toimiala oli vuonna 2020 maataloustyö tilan ulkopuolisille käyttäen tilan koneita tai rakennuksia, mikä pitää sisällään maatalouskoneurakoinnin (Taulukko 1) (SVT, 2022a). Toiseksi yleisin oli muu kuin maa- tai metsätaloustyö ulkopuolisille asiakkaille käyttäen tilan koneita tai rakennuksia, mikä tarkoittaa esimerkiksi lumenaurausta. Yleisiä muun yritystoiminnan toimialoja ovat myös matkailuun liittyvät palvelut ja maataloustuotteiden suoramyynti. Usealla monialaisella maatilayrityksellä on muuta yritystoimintaa

useammalta kuin yhdeltä toimialalta. Muun yritystoiminnan toimialan tilastointi on muuttunut vuosein aikana, jolloin eri toimialojen kehityksen vertailu on hankalaa.

Taulukko 1. Monialaisen maatilayrityksen muun yritystoiminnan toimiala (SVT, 2022a).

	Liikevaihdoltaan suurimman toimialan mukaan, kpl	Kaikki toimialaa harjoittavat, kpl
Maataloustyö tilan ulkopuolisille	4916	6607
Muu kuin maa- tai metsätaloustyö	3249	5049
Muu toiminta	1955	2482
Matkailu, majoitus, vapaa-aika	1217	1547
Maataloustuotteiden suoramyynti	909	1427
Metsätaloustyö tilan ulkopuolisille	773	1713
Energiapuuntuotanto	591	1649
Maataloustuotteiden jalostus	350	652
Puutavaran jalostus	194	328
Käsiteollisuus	117	205
Turkistarhaus	115	139
Sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut	64	116
Uusiutuvan energian tuotanto	62	180
Vesiviljely	31	52
Yhteensä	14543	

Monialaisuus ei ole ohimenevä ilmiö

Maatilayrityksen monialaistuminen on strateginen valinta. Tutkimusten mukaan osa maatilayrityksistä on toiminut monialaisina usean sukupolven ajan. Monialalaisten maatilayritysten sisällä tapahtuu muutoksia, kuten muissakin yrityksissä. Osa voi lopettaa maatalouden tai muun yritystoiminnan tai tehdä merkittäviä

muutoksia joko maatalouden tuotantohaarojen välillä tai vaihtaa muun yritystoiminnan toimialaa. Monialaisuus voi antaa hyviä edellytyksiä kehittää yritystä, mutta se vaatii resursseja ja osaamista.

Margit Närvä
TkT, yliopettaja
SeAMK

Närvä toimii Bio- ja elintarviketekniikan tutkinto-ohjelmassa yliopettajana. Närvä on tutkinut monialaisten maatilayritysten kehittymistä ja liiketoimintamalleja.

Leena Rantamäki-Lahtinen
MMT, vanhempi yliopiston lehtori
Helsingin yliopisto

Rantamäki-Lahtinen on tutkinut monialaisia maatilayrityksiä yli 25 vuoden ajan.

Lähteet

Suomen virallinen tilasto (SVT). 12.5.2022a. Maatalous- ja puutarhayritysten muu yritystoiminta. Monialaisten maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä ELY-keskuksittain. Luonnonvarakeskus. https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__02%20Maatalous__02%20Rakenne__06%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20muu%20yritystoiminta/?tablelist=true&rxid=dc711a9e-de6d-454b-82c2-74ff79a3a5e0

Suomen virallinen tilasto (SVT). 12.5.2022b. Maatalous- ja puutarhayritysten muu yritystoiminta. Monialaisten maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä tuotantosuunnittain. Luonnonvarakeskus. https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__02%20Maatalous__02%20Rakenne__06%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20muu%20yritystoiminta/?tablelist=true&rxid=dc711a9e-de6d-454b-82c2-74ff79a3a5e0

Suomen virallinen tilasto (SVT). 30.11.2023a. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne. Maatalous- ja puutarhayritysten lukumäärä ELY-keskuksittain. Luonnonvarakeskus. https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__02%20Maatalous__02%20Rakenne__02%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20rakenne/?tablelist=true&rxid=001bc7da-70f4-47c4-a6c2-c9100d8b50db

Suomen virallinen tilasto (SVT). 30.11.2023b. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne Viljelijöiden keski-ikä tuotantosuunnittain. Luonnonvarakeskus. https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__02%20Maatalous__02%20Rakenne__02%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20rakenne/?tablelist=true&rxid=001bc7da-70f4-47c4-a6c2-c9100d8b50db

Suomen virallinen tilasto (SVT). 30.11.2023c. Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne. Viljelijöiden lukumäärä yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla. Luonnonvarakeskus. https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__02%20Maatalous__02%20Rakenne__02%20Maatalous-%20ja%20puutarhayritysten%20rakenne/?tablelist=true&rxid=001bc7da-70f4-47c4-a6c2-c9100d8b50db